Participatieverslag Gemeentelijk Programma Water en Riolering (GPWR) Vlieland 2024-2027

Voor het GPWR Vlieland 2024-2027 is een participatieproces doorlopen. De resultaten zijn samengevat in dit participatieverslag. Er zijn een aantal acties uitgevoerd:

1. Een participatieavond op Vlieland voor bewoners;
2. Interviews met de ketenpartners;
3. Een enquête onder de inwoners.

De participatieavond heeft plaatsgevonden in het gemeentehuis op 27 juni. Hiervan is een beeldverslag opgesteld dat is terug te vinden in Bijlage 1. Daarnaast zijn interviews gehouden met de ketenpartners van de gemeente Vlieland. Dit betreft de Provincie, de Ondernemersvereniging, Vitens, het Wetterskip, Rijkswaterstaat, de woningbouwverenging en Staatsbosbeheer. De verslagen van de interviews zijn op volgorde terug te vinden in Bijlage 2. Vervolgens is er nog een enquête uitgedaan onder de inwoners waarop 45 respondenten zijn gekomen. De resultaten van de enquête zijn terug te vinden in Bijlage 3.

Samenvatting bevindingen participatie

Uit het participatieproces komen meerdere bevindingen naar voren die van belang zijn voor het nieuwe GPWR Vlieland 2024-2027. Belangrijk om te vermelden is dat tijdens het participatieproces is gebleken dat op de participatieavond vooral bewoners aanwezig waren die begaan zijn met het onderwerp water en riolering. En dat deze bewoners veelal ook maatregelen nemen op eigen terrein om een bijdrage te leveren aan het klimaatadaptief worden van Vlieland. Op de enquête zijn ook veel reacties binnen gekomen van mensen die zelf met wateroverlast te maken hebben gehad. Bewoners die geen overlast hebben gehad zijn ook minder geneigd de enquête in te vullen. Dit neemt niet weg dat alle inwoners de kans hebben gekregen om de enquête in te vullen en er waardevolle inzichten zijn opgehaald.

Klimaatverandering

Doordat ons klimaat verandert regent het vaker en harder, maar zijn er ook langere perioden van droogte en extreme hitte. Het leefbaar houden van Vlieland onder deze omstandigheden is zeer belangrijk voor de bewoners en stakeholders. Uit de enquête blijkt dat 56% van de bewoners in Vlieland de afgelopen twee jaar last heeft gehad van (grond)wateroverlast, hitte en/of droogte op eigen terrein. Daarnaast heeft 47% dit ook ervaren in openbaar gebied rondom eigen terrein.

De meeste bewoners (77%) zijn bereid om zelf maatregelen te nemen om overlast tegen te gaan en ruim 45% is ook bereid hier zelf in te investeren. Wel kan de gemeente meer doen om bewoners te helpen, bijvoorbeeld voorbeelden en adviezen geven (27%), een regenton aanbieden (17%), subsidiëren (13%) of samen met de buren in de straat een plan opstellen (20%).

Er wordt door bewoners en stakeholders gevraagd om een actieve rol van de gemeente, waarin ze een belangrijke rol speelt in de communicatie en informatievoorziening rondom klimaatadaptatie. Het GPWR Vlieland 2024-2027 biedt de basis om hierin als gemeente keuzes te maken.

Drinkwatergebruik

Drinkwatergebruik is een belangrijk thema voor de bewoners van Vlieland en de meeste stakeholders. Aangezien Vlieland voor drinkwater gebruik maakt van de zoetwaterbel onder het eiland en daarmee zelfvoorzienend is, zijn er zorgen over de beschikbaarheid op korte maar ook lange termijn. Vitens geeft aan dat de onttrekkingsvergunning voor Vlieland nu zodanig is dat de zoetwaterbel in stand blijft. Echter, door toenemend toerisme kan het waterverbruik in de toekomst stijgen waardoor de huidige onttrekkingsvergunning niet meer voldoet. Als dit het geval is, zal herbekeken moeten worden wat de gevolgen op de drinkwatervoorraad zijn. Daarnaast heeft de onttrekking van water uit de zoetwaterbel ook gevolgen voor de grondwaterstand als er meer onttrokken wordt dan aangevuld. Dit kan invloed hebben op grondwateroverlast en/of grondwateronderlast die ervaren wordt door bewoners.

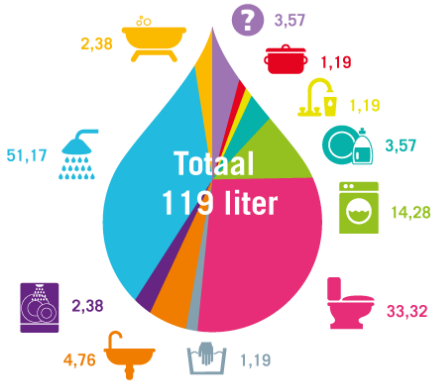

De stakeholders en bewoners zouden graag zien dat op Vlieland ingezet wordt op bewustwording rondom duurzaam drinkwatergebruik. En dat kansen om water vast te houden en te infiltreren in de ondergrond worden benut. Vanuit het vigerende Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) en het Meerjaren Onderhoudsprogramma (MJOP) is reeds een budget opgenomen om in te zetten op acties rondom duurzaam drinkwatergebruik. Daarnaast is de heffingsgrondslag in Vlieland reeds gebaseerd op het drinkwatergebruik. Uit de enquête blijkt dan twee op de drie bewoners het eens zijn met deze heffingsgrondslag en aangeven dat grootverbruikers ook meer dienen te betalen. Ondanks dat drinkwater slechts gedeeltelijk onderdeel uitmaakt van het GWPR 2024-2027, zijn hierover keuzes te maken.

Heffingsgrondslag

De invulling van de gemeentelijke watertaken wordt o.a. door klimaatadapatatie steeds breder ingevuld. In de huidige heffingsgrondslag op Vlieland wordt een aanslag verstuurd op basis van de aansluiting op het gemeentelijk riool. Echter met de nieuwe Modelverordening Rioolheffing van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) die is verschenen in september 2021 is een bredere invulling mogelijk. Immers, de watertaken richten zich niet uitsluitend op de aanleg van riolering maar ook op het herinrichten van de bovengrond om klimaatadaptief te zijn. Daarvan heeft iedereen profijt.

Uit het participatieproces blijkt dat 80% van de respondenten van menig is dat de heffing breder gemaakt dient te worden, door naast de aansluiting op het riool ook percelen met verhard oppervlak te belasten. Hierbij geeft 8% van de respondenten aan het hier niet mee eens te zijn en heeft de rest geen mening over dit onderwerp. Het GWPR Vlieland 2024-2027 is geschikt om hierover als gemeente keuzes te maken.

Waterveiligheid

Voor Vlieland is waterveiligheid een belangrijk thema. Een deel van de bebouwing op het eiland ligt buitendijks en het overgrote deel ligt binnendijks. Door de klimaatverandering zien we ook een stijging van de zeespiegel, waardoor versterking van keringen noodzakelijk is. Rijkswaterstaat (RWS) draagt zorg voor de waterveiligheid (tot aan een bepaalde norm) en zal volgend jaar ook een dijkverzwaring uitvoeren op Vlieland om de waterveiligheid op het normniveau te houden. Daarnaast zijn suppleties van de zachte keringen aan de noordzijde van het eiland routinematige

werkzaamheden voor RWS. Op de lange termijn dient de gemeente na te denken hoe omgegaan kan worden met de buitendijkse bebouwing, aangezien de waterveiligheid daar niet op het normniveau gegarandeerd kan worden. Binnen het GWPR 2024-2027 kan over waterveiligheid nagedacht worden, maar vormt dit geen traditioneel thema.

Grondverzet

Voor inwoners en enkele ketenpartners is het bijzonder dat vrijgekomen vervuilde grond afgevoerd dient te worden van Vlieland. Als eiland kun je de grond juist goed gebruiken om het bewoonbaar te houden is de redenatie. Het is echter zo dat deze gronden vervuild zijn, waardoor hergebruik niet toegestaan is. Daarnaast kenmerkt Vlieland zich ook door de natuur. Hier moet zuinig mee omgegaan worden, en we zien al dat verandering in het natuurbeheer noodzakelijk is om het kenmerkende landschap van Vlieland voor de toekomst te behouden. De gemeente kan een rol vervullen in de communicatie rondom grondverzet richting inwoners en ketenpartners. Dit zal inhoudelijk geen onderwerp vormen dat in het GPWR Vlieland 2024-2027 een plek krijgt.

Bijlage 1: Beeldverslag participatieavond

Beeldverslag inwonersavond Gemeentelijk Programma Water en Riolering

Dinsdag 27 juni 2023

Antea Group

Understanding today.
Improving tomorrow.

Dorpsstraat 127, 8899 AE Oost-Vlieland

www.anteagroup.nl

Programma

19.30 – 20.00 uur	Inloop
20.00 – 20.10 uur	Opening en welkom
20.10 – 20.30 uur	Doel van de avond en introductie GPWR
20.30 – 21.00 uur	Interactieve dialoog
21.00 – 21.10 uur	Pauze
21.10 – 21.40 uur	Interactieve dialoog
21.40 – 21.50 uur	Plenaire terugblik en vervolg
21.50 uur	Afronding en sluiting avond

Doel van avond en introductie GPWR

Informeren over (20 minuten)

- Het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering (GPWR) en de uitdagingen waar we voor staan
- De beleidskeuzes die we moeten maken
- De keuzes voor de rioolheffing

Dialoog en discussie over de richting (80 minuten)

- Inbreng van bewoners vinden we belangrijk
- Waar ligt de voorkeur?
- Waar moeten wij rekening mee houden?
- Waar moeten wij extra aandacht aan geven?
- …….

Understanding today.
Improving tomorrow.

Het belang van riolering

Het riool

VOLGENS ARTSEN HEEFT GEEN INNOVATIE ZOVEEL BIJGEDRAGEN AAN DE MONDIALE VOLKSGEZONDHEID. TOCH HEEFT HET WOORD IN DE VOLKSMOND ZELDEN EEN POSITIEVE BETEKENIS: HET RIOOL.

Foto ter illustratie. © VidiPhoto

RIVM treft minder virusdeeltjes aan in het riool

Understanding today.
Improving tomorrow.

De gemeente heeft de regie

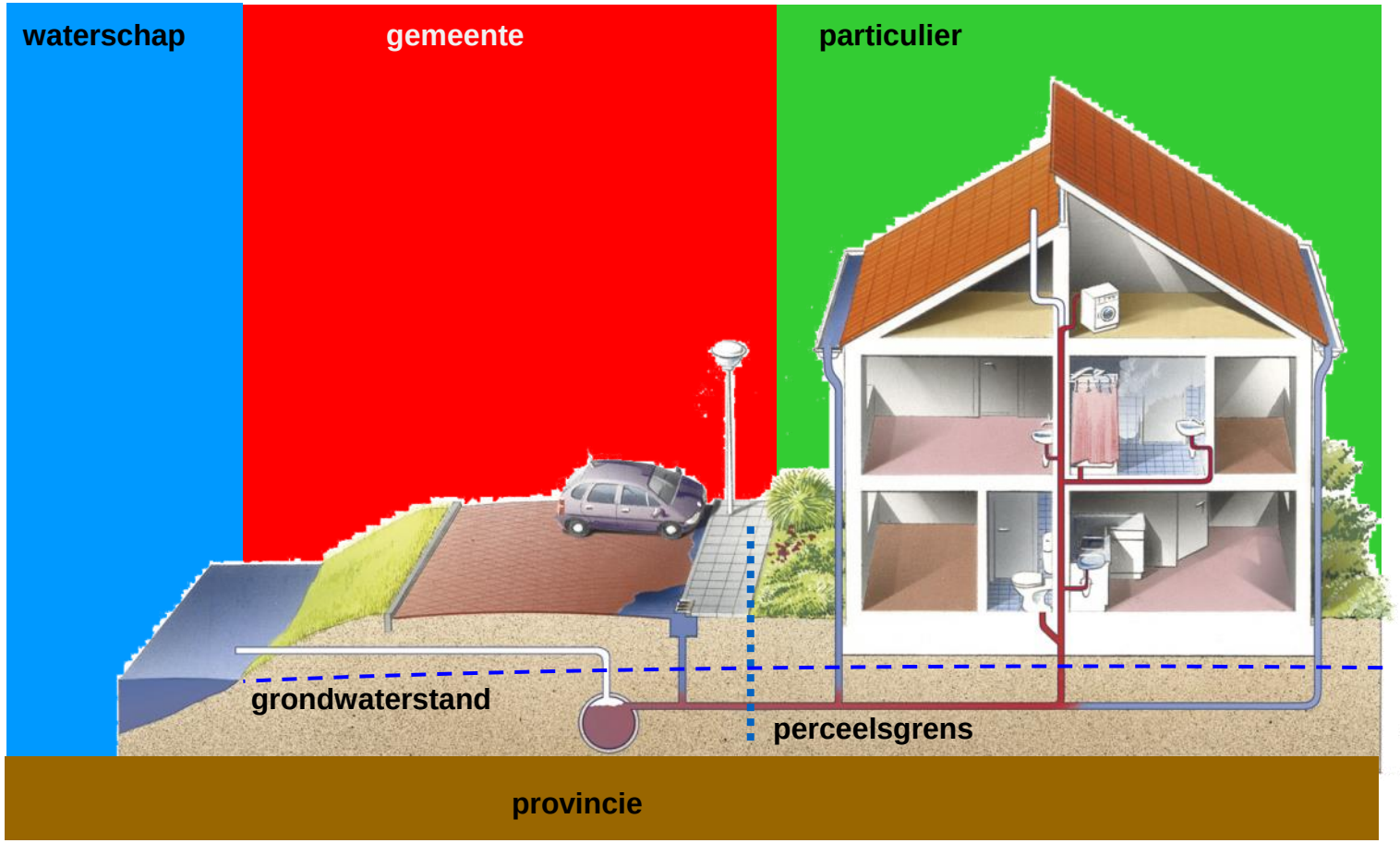

De gemeentelijke watertaken een gemeenschappelijk taak, maar vanwege het belang heeft de gemeente de regie

Understanding today.
Improving tomorrow.

Onze uitdagingen en opgaven

Rook- en stookverbod van kracht!

Understanding today.
Improving tomorrow.

Onze uitdagingen en opgaven

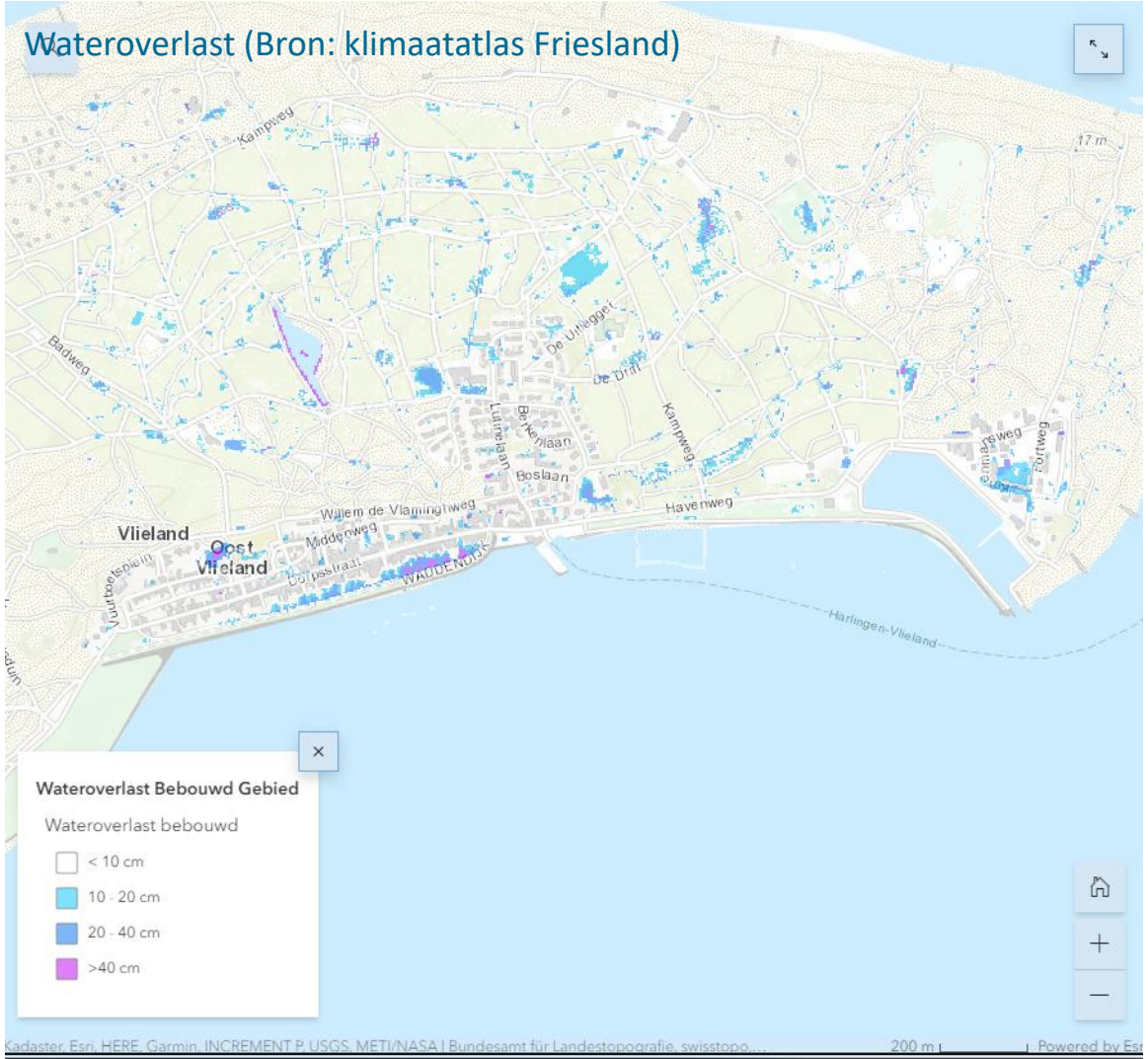

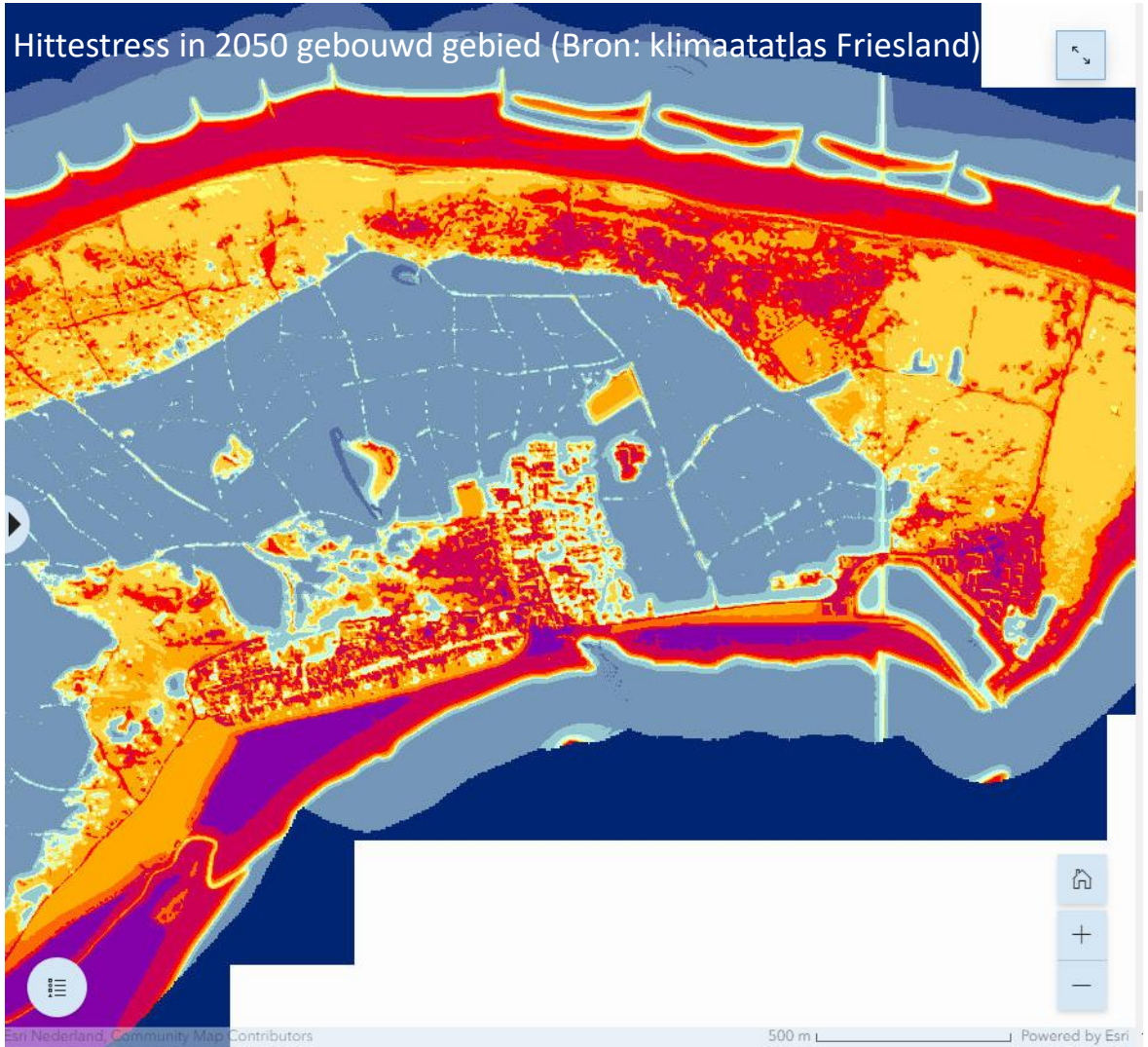

Het speelveld wordt steeds breder

Het speelveld wordt steeds breder en is niet alleen het riool onder de grond!

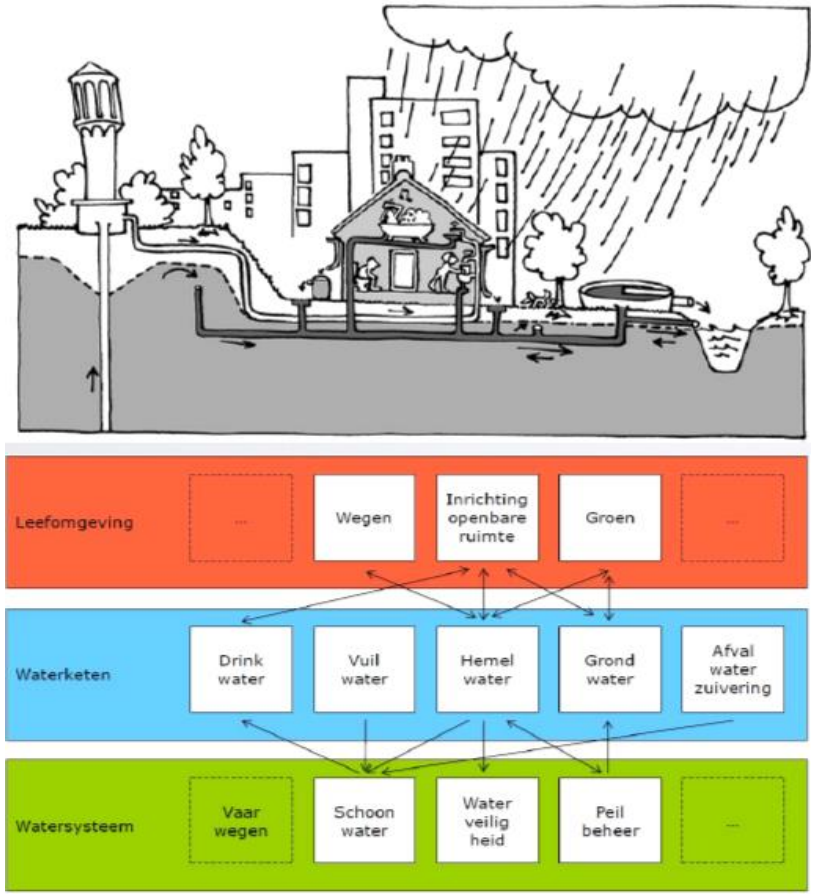

Understanding today.
Improving tomorrow.

Introductie klimaatverandering

- Gevolgen klimaatverandering meegenomen in GPWR
- Veranderende klimaat zorgt voor langere tijd hetzelfde weertype:
  - Hitte en droogte
  - Extreme neerslag
  - Storm en wind

- Klimaatoverlast en -uitdagingen op Vlieland:
  - Door droogte infiltreert hemelwater slechter in bodem
  - Ontbreken oppervlakkige afvoer hemel- en grondwater
  - Grondwateroverlast binnen bebouwde kom
  - Door verhoogde zeespiegel drinkwatervoorraad onder druk
  - Bos- en duinbranden vanwege droogte
  - Grotere kans op stormen en windstoten

Rook- en stookverbod van kracht!

15-06-2023

In de natuur op Vlieland geldt een rook- en stookverbod. Vanwege de aanhoudende droogte is het gevaar voor bos- of duinbrand groot.

Introductie riool- en waterzorgheffing

- De huidige heffingsgrondslag gaat uit van een heffing op basis van waterverbruik;
- Een traditionele insteek die niet meer goed aansluit bij de taken van de gemeente.
- Er zijn andere opties met ieder hun voor en tegens….

Nieuwe modelverordening Riool- en Waterzorgheffing

Nieuws

Gerelateerde onderwerpen
Belastingen, Recht, Heffing, Modelverordeningen

donderdag 2 september 2021

Wateroverlast en verdroging vragen steeds meer maatregelen in de publieke ruimte. Daarom brengt de VNG de nieuwe Modelverordening Riool- en Waterzorgheffing uit. Meer percelen worden in de heffing betrokken, want van de maatregelen in de publieke ruimte heeft iedereen profijt.

De Modelverordening Riool- en Waterzorgheffing vervangt de oude Modelverordening Rioolheffing. Via onze ledenbrief zijn alle gemeenten op de hoogte gebracht. Door nu met het model te komen hebben ze voldoende tijd voor een zorgvuldige communicatie en belangenafweging naar nieuwe belastingplichtigen. Bijvoorbeeld cultuurgronden en natuurterreinen dragen nu veelal nog niet bij in de kosten van de gemeentelijke watertaken. De modelverordening kent een differentiatie in de tariefstelling om rekening te houden met de verschillen tussen percelen. Wij kunnen ons voorstellen dat invoering wordt doorgeschoven naar besluitvorming door de nieuwe gemeenteraad na de verkiezingen.

Naamswijziging

De huidige naam 'Rioolheffing' dekt niet meer de lading. Het schept een beeld van een belasting voor een buizenstelsel. Bij belastingplichtigen die daar niet op zijn aangesloten roept dat weerstand op. De gemeentelijke watertaken omvatten een breed palet. Zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater hebben een centrale plaats in de ordening van de publieke ruimte. Gemeenten moeten maatregelen nemen om wateroverlast en -schade te voorkomen. Denk aan het onderhoud van bermen en slootkanten om overtollig water af te voeren, zodat er over een droge weg kan worden gereden. Iedereen heeft daar profijt van.

Opties riool- en waterzorgheffing

- Optie 1 (model 1 vanuit de VNG modelverordening):
  - Component eigenaren deel - vast bedrag met eventueel onderscheid naar woningen en niet woningen;
  - Met daarboven een component gebruikersdeel - vast bedrag o.b.v. wel of geen drinkwateraansluiting;
- Optie 2 (model 2 vanuit de VNG modelverordening):
  - Component eigenaren/gebruikers deel - bedrag o.b.v. de waarde van het perceel in het economisch verkeer
- Optie 3 (model 3 vanuit de VNG modelverordening):
  - Component eigenaren deel - vast bedrag met eventueel onderscheid naar woningen en niet woningen;
  - Met daarboven een component gebruikersdeel die een staffel kent op drinkwaterverbruik (bijvoorbeeld in de lijn met de huidige heffingsgrondslag)

Introductie inbreng particulier

Gebruik – vasthouden – bergen - afvoeren

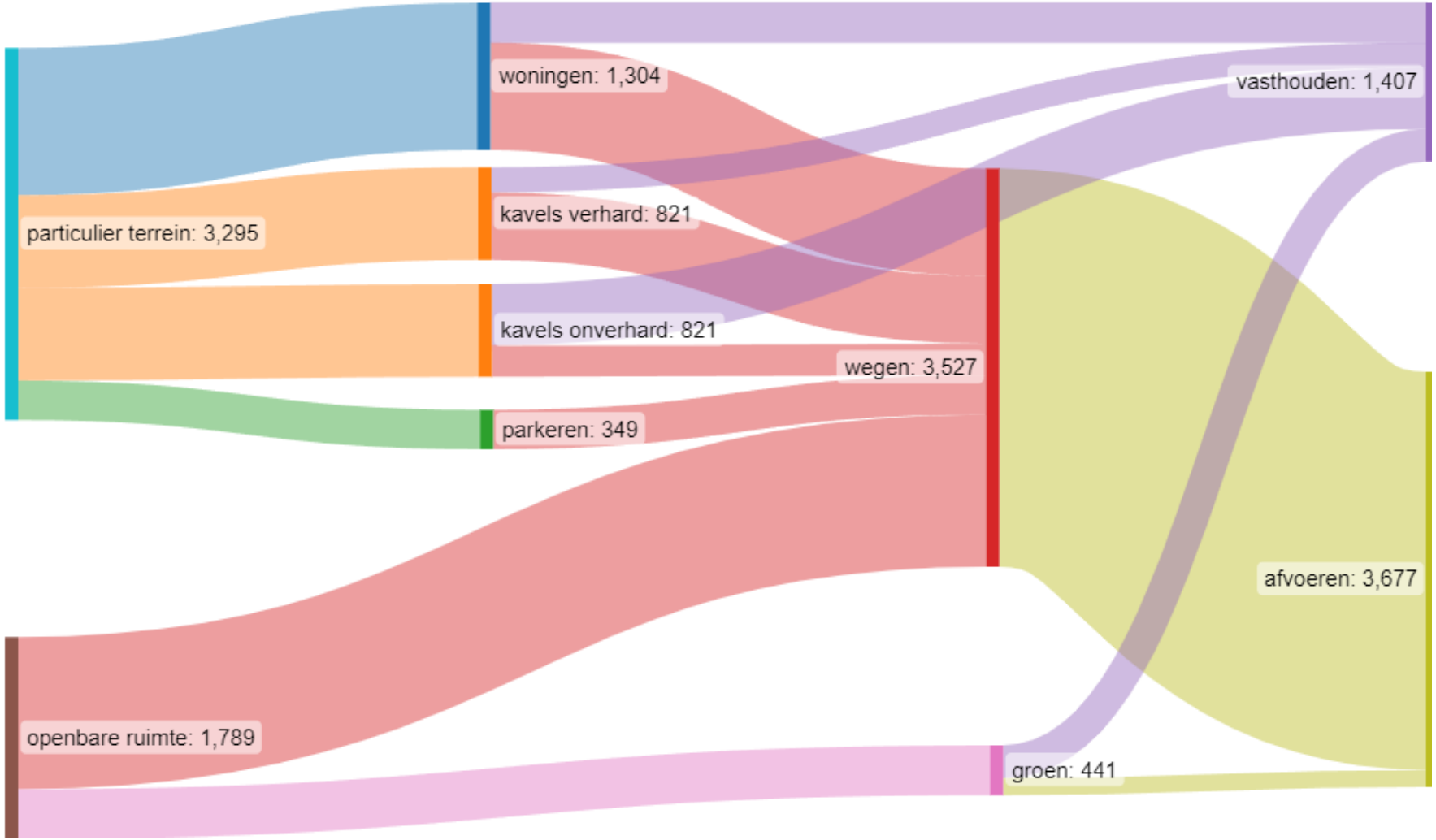

Introductie inbreng particulier

Gebruik – vasthouden – bergen - afvoeren

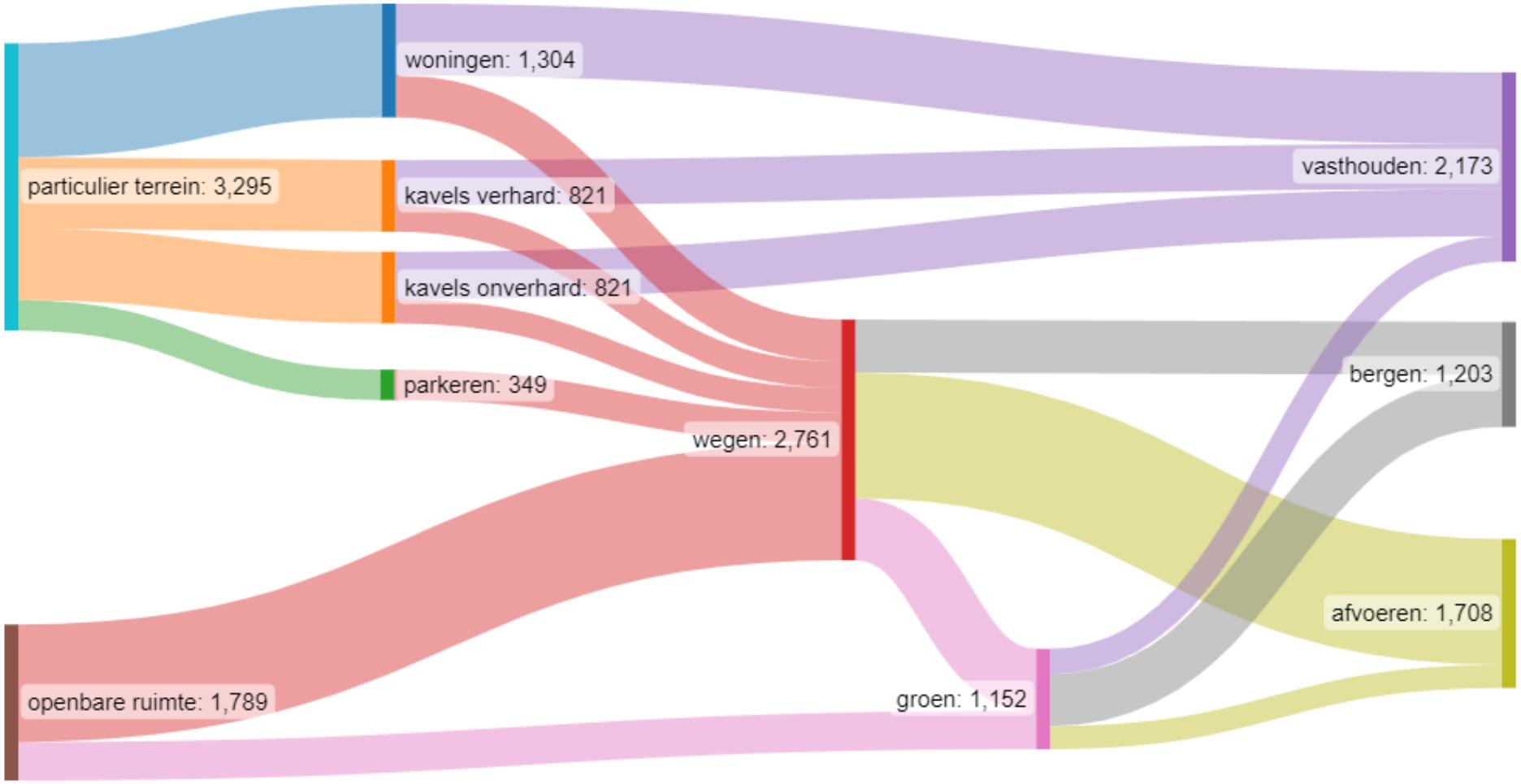

Een rekenvoorbeeld

- Stel 30 mm berging als opgave voor percelen
  - 100m² dak oppervlak
  - 50 m² oprit, terras, schuurtje
  - geeft 150 m² per kavel
  - en hiermee een opgave voor verwerking van 4,5 m³ regenwater
- Standaard IT-kratten 100x50x40 geeft een krattenveld van ca. 12,5 m² (3 x 4 m past onder een terras of de oprit)
- Een vijver/laagte met een oppervlak 15 m² (doorsnede 4 m) van bij een waterschijf van 0,3m (ter grootte van een trampoline)
- Een regenwaterschutting biedt 1 m3 per 2m lengte. Benodigd is dan 4,5m lengte. Breder kan ook, dan is nog ca. 2,5 m benodigd.
- Etc…

Resultaten interactieve deel

1. Inventarisatie problematiek

Aan de hand van vragen is het gesprek gevoerd met de aanwezige inwoners. Hierbij is eerst de problematiek geïnventariseerd (zie de vragen hieronder en de antwoorden op de volgende pagina's) en daarna zijn er vragen gesteld over de oplossingen en maatregelen om deze problematiek te verhelpen. De volgende drie pagina's geven de reacties op de vragen weer.

Inventarisatie problematiek:

1. Wat voor gevolgen merkt u van klimaatverandering?
   a) Vindt u dit vervelend?
   b) Ondervindt u problemen?
   c) Moeten de problemen verholpen worden?
   d) …
2. Waar en hoe ervaart u problemen?
   a) Op eigen terrein?
   b) Op openbaar gebied?
   c) …
3. Zijn er nog andere thema's, anders dan klimaatverandering, die voor u van belang zijn?

Wat voor gevolgen merkt u van klimaatverandering?

Vindt u dit vervelend?	Ondervindt u problemen?
• Slecht slapen door hitte; • Wateroverlast bij buren bij overloop regenton; • Zonde om regenwater in het riool te laten lopen; • Weinig installateurs wanneer er problemen zijn; • Kampeerders ondervinden wateroverlast.	• Droogte in de tuin; • Regenton is bij regenbui snel vol en loopt dan over; • Het is vaker warm in huis; • Heftige regenbuien veroorzaken wateroverlast op kampeerterrein en in tuinen zuidzijde dorp; • Op het eind van het eiland weinig waterdruk, wc aanvullen gaat te langzaam met als gevolg verstoppingen
Moeten de problemen verholpen worden?	**Andere ideeën en aanvullingen**
• Indien er mogelijkheden voor zijn wel; • Ondergrondse berging aanleggen; • Betere isolatie – rolluiken; kleinere ramen; hoge bomen; • D.m.v. opslag/berging water; • Persriool vanaf camping.	• Hoe zit het met waterafvoer van historisch vervuilde grond zoals onder het dorp? • Overleg met andere partners zoals SBB en RWS over wateroverlast zoals op fietspaden; • Geen afvalwater in regenwaterkolken! Voorlichting over geven. Ook geen peuken in de straatkolken; • Tegel-tax; • Groen i.p.v. tegels / groene daken / infiltratiebuizen onder terras; • Waterberging aanleggen, meer groen; • Is het mogelijk om de opvang van regenwater te scheiden van wc water?

Waar en hoe ervaart u problemen?

Op eigen terrein?	Op openbaar gebied?
• Droogte in de tuin; • Hittestress door bestrating en omheining; • Wateroverlast bij regenval – Dorpstraat zuidzijde; • In de versteende achtertuin blijft water na een bui staan.	• Droogte in bermen en bijvoorbeeld openbaar groen bij de Jutten (Lutinelaan) in de zomerperiode; • Extreem hoge grondwaterstand in de winter op het sportveld en de omgeving (bos); • Wateroverlast op kampeerterrein. Na droogte is er brandgevaar; • Op het bedrijventerrein is er water op straat na hevige regenbuien. Pomp staat uit in de winter?
Elders, namelijk:	**Ideeën en gedachten**
• Regenwater Duinwijk op vuilwater riool i.p.v. infiltratie; • Omgeving sportveld: wateroverlast in de winterperiode, droogte in de zomerperiode; • Te droge duinen of wateroverlast in de bossen; • Vaker hoog water door zeespiegelstijging, hierdoor is het pad langs het Oosterse veld slechter begaanbaar; • Brandgevallen in de duinen.	• Veel peuken in bos en duin; • Meer Wadi's.

Zijn er nog andere thema's, anders dan klimaatverandering, die voor u van belang zijn?

- Verzilting (tuinen?);
- Watergebruik moet bewuster;
- Verdroging tuinen;
- Sommige tuinen juist heel nat in de winter;
- Minder douchen, douche-/waswater opvangen;
- Zorgen dat regenwater niet in het vuilwater riool komt;
- Denk aan het milieu;
- Producten van dichtbij gebruiken o.a. seizoensgroenten en geen avocado's;
- Besparing drinkwatergebruik (veiligstellen grondwatervoorraad, minder belasting op riool), bewustwording bij gasten kweken;
- Drinkwater voorziening en verzilting.

2. Aanpak problematiek

Na inventarisatie van de problematiek is het gesprek gevoerd over de aanpak van de problematiek. Wie doet wat om dit te verhelpen? En wie betaalt het? Aan de hand van onderstaande vragen is het gesprek gevoerd. Op de volgende pagina's zijn de reacties weergegeven.

Aanpak problematiek:

1. In hoeverre bent u bereid om op eigen terrein maatregelen te treffen?
   a) Dit doe ik al
   b) Wil ik doen, maar ik heb hulp nodig (in te vullen welke hulpmiddelen, bijv. techniek, budget, etc.)
   c) Vind ik niet nodig
   d) …
2. Wat verwacht u van de gemeente?
   a) Wat is de rol van de gemeente?
   b) Ten gunste van welke problemen zou de gemeente maatregelen moeten treffen?
   c) Op welke locaties op Vlieland?
   d) …
3. Bekostiging: wie betaalt wat?
   a) Door de aanpak van klimaatverandering is het logisch dat ik meer rioolheffing betaal.
   b) Als ik meer water loos en/of afvoer is het logisch dat ik daar ook meer voor betaal (ja/nee/…)
   c) Als ik op eigen terrein geen maatregelen tref, betaal ik meer dan iemand die wel maatregelen treft.

In hoeverre bent u bereid om op eigen terrein maatregelen te treffen?

Dit doe ik al (licht toe):	Wil ik wel doen, maar ik heb hier hulp bij nodig:
• Groen dak; • Regenton, douchewater opvangen, groente water opvangen; • Korter/minder douchen; • Infiltratie leidingen onder terras; • Infiltratie hemelwater van het dak in de bodem; • Waterbesparende apparaten; • Infiltratie bij mijzelf en stimulatie als aannemer; • Kraan uitzetten bij tandenpoetsen, waterbesparende douchekop; • Regenton, veel groen.	• Water opvang onder terras; • Informatie over hoe ik mijn regenpijp kan afkoppelen en het water kan opvangen of laten infiltreren; • Collectieve (grijs)waterbuffers en andere faciliteiten; • Bomen planten tegen hittestress in openbaar gebied of hulp bij geveltuinen; • Controle waterberging; • Eigen grondwater pomp; • Hemelwater gebruiken voor toiletspoeling, maar terugverdientijd >100 jaar. Rekensom voor rendement nodig. Wat is de impact? Helpt het als waterbuffer?
Vind ik niet nodig:	**Andere ideeën/aanvullingen**
• Terras helemaal weghalen.	• VVV dak beleggen met sedum (waardoor buren minder wateroverlast krijgen); • Waterdoorlatende verharding; • Tegelwipdag ook introduceren op Vlieland; • Infiltratiekratten onder terras.

Wat verwacht u van de gemeente?

Wat is de rol van de gemeente?	Ten gunste van welke problemen zou de gemeente maatregelen moeten treffen?
• Bestaande problemen oplossen / Duinwijk riool & hemelwater / water overlast bedrijven terrein; • Voorlichting over oplossen wateroverlast; • Voorlichting watergebruik/opvang/tegels; • Duidelijkheid geven over bijvoorbeeld gescheiden afvoer; • Communicatie → bewustwording over hemelwaterafvoer via straatkolken en infiltratie riolen (gescheiden stelsel).	• Vervuiling tegengaan; • Rioolstelsel zoveel mogelijk gescheiden en geïnfiltreerde systemen; • Hittestress; • Regenwater opvang; • Piekbelasting als gevolg van zwaardere buien.
Op welke locaties op Vlieland?	**Andere ideeën/aanvullingen**
• Hittestress Duinwijk; • Wateroverlast: Lutinelaan, sportveld, Flidunen.	• Aanlegprijs i.v.m. 0% uitstoot; • Gemeente samen optrekken met WoonFriesland om maatregelen te stimuleren.

Bekostiging: wie betaalt wat?

“Door de aanpak van klimaatverandering is het logisch dat ik meer rioolheffing betaal.” • Lijkt mij logisch; • Zelfde buis dus lijkt me niet nodig; • Logisch wanneer dit nieuwe maatregelen zijn; • Ja, maar grootste verbruiker betaalt meer; • Paar denkstappen tussen. Laat eerst zien dat je meer maatregelen / investeringen moet doen, onontkoombaar, maar goed uitleggen en communiceren!	**“Als ik meer water loos en/of afvoer is het logisch dat ik daar ook meer voor betaal.”** • Normaal; • Geldt dit bijvoorbeeld al voor grote hotels/horeca op het eiland? • Vast recht moet weg – ook belonen als men minder verbruikt (minder betalen); • Motiveer de bestrating per perceel.
Als ik op eigen terrein geen maatregelen tref, betaal ik meer dan iemand die wel maatregelen treft • Bv. korting geven aan mensen die maatregelen nemen; • Prijsprikkel op bv. leidingwater; • Tuinvergroener stimuleren; • Belangrijk om maatregelen te subsidiëren; • Mensen die geen maatregelen nemen of genomen hebben, meer laten betalen – tegel-tax.	

Vervolgstappen

- Enquête GPWR volgt
- Inschrijven beeldverslag
- Uitkomsten participatie worden september in de Raad gepresenteerd

Bijlage 2: Verslagen interviews ketenpartners

1. Provincie Fryslân

[redacted], water en klimaatadaptatie bij provincie Fryslân. Projectleider Regionaal Waterprogramma en het Visiedocument Fryslân Klimaatbestendig 2050+ (Fryslân klimaatbestendig 2050+ | Fryslan). Dit Visiedocument is in samenwerking met Wetterskip Fryslân opgesteld. [redacted] is van 2006 t/m 2016 gemeente ambassadeur geweest en was in deze rol contactpersoon tussen gemeenten en VNG, waterschap en provincie. Zij had in die rol veel contact met de rioleurs van gemeenten, en is bekend met een vGRP.

1.1 *Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek*

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*
2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

[redacted] **reageert**: Net als voor de rest van de provincie, geldt ook voor Vlieland dat de focus ligt op het meer vasthouden van zoetwater. Vlieland heeft geen Wadleiding, en is daardoor volledig afhankelijk van de eigen zoetwaterbel. Die staat onder druk, door een toename van toerisme en waterverbruik. KRW speelt ook op Vlieland voor grondwater. In FK2050 is voor het vergroten van de zoetwatervoorraad de binnenduinrand als mogelijke locatie genoemd, maar daar ligt ook de camping momenteel. De uitwerking van deze visie naar beleid en uitvoering volgt nog, oa in de gebiedsgerichte aanpak onder het FPLG en voor de het provinciale Novex-vraagstuk. Provincie en Wetterskip Fryslân gaan in deze trajecten om tafel met gemeenten en de stakeholders om de maatregelen concreet te maken. Water en transitie in het landelijk gebied zijn belangrijke onderwerpen.
Tijdens de stakeholdergesprekken voor FK2050 kwam op een ander Waddeneiland ter sprake dat men daar het effluent van RWZI niet zomaar naar de Waddenzee wil laten afstromen, maar gebruiken om de zoetwatervoorraad beter te behouden. Hierover is/gaat men in gesprek met het Wetterskip.
Een ander onderwerp is de primaire kering, Vlieland heeft namelijk een groot deel van de bebouwing buiten de primaire kering liggen. De stijging van de zeespiegel is daarom een serieuze bedreiging voor het dorp. De ruimte is beperkt en uitbreiding richting de Waddenzee is niet mogelijk vanwege de status Natura2000/UNESCO die het heeft. Dit is nu geen urgente problematiek, maar wel een onderwerp waar richting de toekomst over nagedacht moet worden.
Rijkswaterstaat heeft weer andere opgaves, zoals stormen en duin aantasting als gevolg daarvan. Capaciteit RWZI en dergelijke, is aan Wetterskip.

1.2 *Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek*

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*
    c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*

   d. ….

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
   a. Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?
   b. Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?
   c. Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?
   d. ….

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
   a. Wie draait op voor een evt. toename in kosten?
   b. Heeft uw organisatie financieel een rol?
   c. ….

[redacted] BPWOW (bestuurlijk provinciaal wethouders overleg water) vindt 4x per jaar plaats. In de volle breedte, de laatste keren is er ook gesproken over een tekort aan capaciteit bij gemeenten om de actuele ontwikkelingen te kunnen blijven volgen en om het werk aan de klimaatadaptatie te verrichten. Er komt steeds meer werk terwijl er bijvoorbeeld te weinig hydrologen zijn. In het PBOW wordt gesproken over de optie om personeel uit te wisselen, maar dit heeft nog geen handen en voeten gekregen.
Gemeenten zijn autonoom en kunnen binnen de kaders zelf beleid ontwikkelen. Bij het opstellen van het GRP wel kijken naar de actualiteit, zoals bijvoorbeeld de Kamerbrief 'water en bodems sturend in de ruimtelijke inrichting'. In de uitwerking hiervan is een hemelwaterriool misschien niet nodig, het water kan veel beter vastgehouden worden.
Het op dit moment investeren in klimaatmaatregelen zal op de langere termijn voordeel opleveren. Op de korte termijn vraagt 'water en bodem sturend' investeringen. Maar nu géén extra maatregelen nemen, zal op termijn veel meer gaan kosten. Berekening is gemaakt door ABN-AMRO, in FK2050 is hier ook een alinea aan gewijd.
Vlieland heeft te maken met hetzelfde: grote bron van inkomsten is het toerisme, dat staat onder spanning want je wil zoveel mogelijk toeristen terwijl er beperkt zoetwater is. Hoe kun je je toerisme optimaal bedienen zonder de natuur en water aan te tasten? Als we op de huidige manier doorgaan, lopen we dan vast of komt het dan goed? Wanneer lopen we vast? Egbertha raadt aan om de zoetwaterbel voor Vlieland nader te onderzoeken.

1.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
    a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
    b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
    c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
    d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
    e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
    a. *Wat is dit precies?*
    b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
    c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
    d. *….*

[redacted]**eageert:** Vlieland stelt een plan op waarvan zij vinden dat het relevant is. Provincie heeft hier geen toetsende/toezichthoudende rol in. Egbertha zou het waarderen als het anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering daar wel in voorkomen, zoals het vasthouden van zoetwater.
Primaire keringen zijn daarnaast ook belangrijk. En toevoegend is de grondwaterkwaliteit ook belangrijk, maar de vraag is hoe het hiermee gesteld is. Dit vraagt Antea Group nog aan het Wetterskip.
Blijf insteken op de goede samenwerking met andere overheden.

2. Ondernemersvereniging Vlieland

[redacted] is lid van het bestuur van de ondernemersvereniging op Vlieland.

2.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

[redacted] **reageert**: Hoe blijft de drinkwatervoorziening goed? Vanuit het bestuur van de Ondernemersvereniging wordt dit wel als een belangrijk thema beschouwd. Is onze zoetwatervoorraad goed geregeld voor de toekomst?
Riool lijkt wel goed geregeld te zijn met vuil en hemelwaterafvoer (gescheiden/niet gescheiden), de duinhuizen lozen in duingebied naast het huisje middels infiltratie. Voor ondernemers zijn er vetvangputten die collectief worden geleegd. Dit gaat per as naar de RWZI. Dit systeem werkt goed en de ondernemers zijn tevreden. Enige problemen die wel voorkomen zijn wortel ingroei in riolen, hetgeen kan leiden tot lekkages en stankhinder (speel voornamelijk bij enkele sociale huurwoningen). Daarnaast zijn er wel een paar plekken waar het water slecht wordt afgevoerd op het bedrijventerrein, maar dit zorgt nauwelijks voor wateroverlast.
Circulariteit in de bouw is wel een groot item, het demontabel bouwen speelt nu veel.
Duurzaam/klimaatadaptief bouwen gebeurt op Vlieland al veel aan de hand van infiltratiekratten, ook vanwege comfort.

2.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*
    c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
    d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
    a. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
    b. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
    c. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    d. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*

a. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
b. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
c. *….*

reageert: Het is belangrijk om te realiseren dat de waterbel onder het eiland echt krimpt. Er moet zuinig om worden gegaan met beschikbaar water, mede gezien de lange duur voordat de waterbel wordt aangevuld. Het aantal bedden op Vlieland is nu stabiel en er is geen plan om te groeien. Met dit aantal bedden zou je het drinkwatergebruik moeten kunnen berekenen en tot een balans moeten brengen (wat daar maar voor nodig is). Er is nu bijna niemand die zijn hemelwater opvangt, de horeca is een groot deel van het waterverbruik. We zouden hier veel meer mee moeten doen, als de waterbel inderdaad krimpt.
Het toerisme is de belangrijkste gebruikersgroep, zij kunnen belasten en ontlasten op de besloten piekmomenten. Toerisme moet meegenomen worden in dit plan. Er moet eigenlijk apart beleid gemaakt worden voor de toeristen, vooral gericht op communicatie rondom duurzaam watergebruik.
De gemeente heeft de rol als beleidmaker, dus het is belangrijk om gesprekken te voeren met stakeholders. De gemeente maakt een gezamenlijk plan met de omgeving en gezamenlijk wordt dit tot uitvoering gebracht. Omtrent beleid willen de ondernemers graag participeren en daarnaast meedenken over beleidsimplementatie.
De gebruikers betalen: hoe minder je belast, hoe minder je betaald. Zo kun je grote gebruikers ook stimuleren om bij te dragen en voorop te lopen bij het zoeken naar duurzame oplossingen.

2.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
   a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
   b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
   c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
   d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
   e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
   a. *Wat is dit precies?*
   b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
   c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
   d. *….*

reageert: Van het vorige programma is niks gemerkt. Dat kan als positief worden beschouwd, want er is geen overlast geweest. Over heffingsgrondslag: perceel dat geen riolering gebruikt en geen water gebruikt zou er niet voor moeten betalen. Dat zou vreemd zijn.
Rol van ondernemersvereniging: goed dat het onder de aandacht is gekomen en dat dit gesprek plaatsgevonden heeft. Gemeente is de grootste gebruiker van het industrieterrein, dus zij zouden zelf ook wat moeten doen op gebied van klimaatadaptatie. Gebruiksvriendelijk en zo min mogelijk overlast, groene bermen en weinig waterstand is van toepassing. De ondernemers hebben weinig last van klimaatverandering op het eiland. Zaken als hittestress en wateroverlast komen bijna niet voor.

3. Vitens

[redacted] is omgevingsmanager bij Vitens. In zijn portefeuille zit de drinkwatervoorziening en grondwaterwinningen in Friesland. Een collega had de Waddeneilanden in de portefeuille, dit neemt [redacted] tijdelijk waar tot er opvolging is. De bronnen hebben effecten op de omgeving, en de omgeving heeft effecten op de bron.

3.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

[redacted]**eeft antwoord**: de zeespiegelstijging is wel een probleem voor Vlieland, dan komt er meer druk op de zoetwaterbel en daardoor is er een relatie met de drinkwatervoorziening. Neerslag en verdamping is ook een grote verandering, het is alleen de vraag of Vlieland hier ook last van heeft. Het water vasthouden is belangrijker dan ooit, waterberging zorgt ervoor dat je meer zoetwater vast kunt houden en het systeem kunt voeden.
Er is veel water beschikbaar, ook op Vlieland. Er zijn rond de eeuwwisseling nieuwe bronnen gemaakt aan de zuidzijde van het eiland waar nu wat problemen zijn met verzilting. Aanvankelijk zijn de bronnen vanuit het midden van het eiland verplaatst naar het zuiden vanwege de natuur. Maar mogelijk moeten deze bronnen toch weer verplaatst worden naar het midden van het eiland. Daarbij dient het effect op de natuur weer beschouwd te worden. Een centrale locatie op het eiland heeft het voordeel dat er een grotere zoetwaterbel beschikbaar is en er daardoor minder kans op verzilting is dan aan de randen van het eiland.
Er wordt binnen Vitens onderzoek gedaan naar de zoetwatervoorraad en wat een betere plaats is voor een vervangende pompput voor winning zuidzijde. De hoeveelheid die nu onttrokken wordt is qua vergunning niet zo heel groot tot een maximum van 290.000 m^3 per jaar, dit in relatie tot de grootte van de zoetwaterbel en de waterbalans van het eiland. Hierdoor blijft de voorraad wel aanwezig is de verwachting. Vitens moet te allen tijde voldoende drinkwater kunnen leveren en over voldoende vergunningsruimte kunnen beschikken. Daarom is het van belang zicht te hebben op de ruimtelijke ontwikkelingen die plaatsvinden op het eiland. Bij sterke groei van waterverbruik als gevolg van ontwikkelingen in de recreatiesector kan de winvergunning mogelijk niet meer toereikend zijn. Vandaar dat contact met de gemeenten belangrijk is.
Grondwaterbeschermingsgebieden: liggen nu pal aan het dorp, dat heeft wel een link met de riolering in het dorp. Ondanks dat het dorp net buiten de grens valt is het belangrijk dat er geen vervuiling van grondwater ontstaat door bijv. lekke riolen etc. De afstand tot het grondwaterbeschermingsgebied is erg klein.
Waterbesparing speelt wel op Vlieland en op andere eilanden. Er is een programmamanager aangesteld voor waterbesparing, die werkt samen met de gemeente, provincie en Rijk. Want die opgave is wel gezamenlijk.

3.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*

c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
   e. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
   f. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
   g. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
   h. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
   i. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
   j. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
   k. *….*

[redacted] **geeft antwoord**: Als het gaat om het veiligstellen van de drinkwatervoorziening, dan is Vitens daar in de lead. Ze monitoren het verbruik en de kwaliteit van het drinkwater. Als er maatregelen nodig zijn dan staat Vitens daarvoor aan de lat. Maar voor sommige thema's is wel input nodig van de gemeente en provincie. Binnen de organisatie is klimaatverandering een belangrijk onderwerp. Duurzaamheid en klimaat zijn grote thema's, bijv. de programmamanager die bezig is met waterbesparing. Aanbestedingen worden ook duurzamer gedaan, natuurinclusiviteit wordt hier ook bij meegenomen.
Vitens heeft vaak veel contact met de gemeente over bepaalde opgaven en maatregelen. De rol is ook voor de gemeente, om die samenwerking te zoeken. En daarbij beleid goed op elkaar af te stemmen.
Het drinkwatertarief wordt ook hoger. De rioolheffing zou ook hoger kunnen worden als gevolg van klimaatverandering en de aanpassingen die we daarin moeten doen. Voor drinkwater zijn er hogere investeringen nodig, waardoor het tarief ook hoger wordt. De gebruiker betaalt dit.
Bepaalde afdelingen bij Vitens groeien wel, de capaciteit wordt vergroot door de groei die nodig is.

3.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
   a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
   b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
   c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
   d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
   e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
   f. *Wat is dit precies?*
   g. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
   h. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
   i. *….*

[redacted] **geeft antwoord**: Grondwaterbeschermingsgebied en bronnen liggen buiten het beheersgebied van de gemeente wat betreft riolering, maar als je integraal naar water kijkt dan moet je dit thema inderdaad meenemen. Een belangrijk punt is het grondwaterbeschermingsgebied dat grenst aan het dorp. Drinkwater kan ook op andere manieren worden geproduceerd, maar grondwater is veruit het beste. Daar moet zuinig mee omgegaan worden. Grondwater is de primaire bron voor de drinkwatervoorziening. Het zit goed beschermd in de bodem. Heeft een vrijwel constante kwaliteit, is vrij van antropogene invloed, is bacteriologisch betrouwbaar en heeft een constante lage temperatuur. Daarom is het ook goed en redelijk goedkoop te zuiveren.

De samenwerking in het GPWR met Vitens: Vitens ontvangt graag het concept GPWR. Zorgen rondom drinkwatervoorziening: of dit terecht is of niet, kan Vitens uiteraard bij helpen. [redacted] wil dat wel uitzoeken en contact houden met ons.
Voorziening: het is altijd goed om zuinig om te gaan met drinkwater. Maar het is niet zo dat we problemen hebben met de vergunning en voorzieningen, er is genoeg drinkwater en die voorraad wordt ook aangevuld. Als het plan ook in gaat op zoetwatervoorraden en berging van water, dan wil Vitens wel op één of andere manier betrokken worden bij de opstelling van het plan. In verband met de krapte in de personele bezetting binnen Vitens moet dan worden nagegaan hoe hiermee om te gaan/dit te organiseren.

4. Wetterskip Fryslân

[redacted] werkzaam bij Wetterskip Fryslân voor thema riolering (vanuit de planvormingshoek), buitengebied saneringen, beoordeling van rioleringsplannen van gemeenten.

4.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

- *(Wetterskip) Er is een Waddeneiland die heeft aangedragen het effluent van de RWZI in de bodem te willen laten infiltreren om de zoetwatervoorraad beter te behouden. Hoe denkt het wetterskip over deze optie voor Vlieland?*
- *(Wetterskip) Liggen er opgaves voor Vlieland met betrekking tot capaciteit RWZI (en riolering)?*
- *(Wetterskip) Hoe staat het met de grondwaterkwaliteit op Vlieland?*

[redacted]**eageert**: De gevolgen zijn voelbaar en merkbaar, ook bij de partners (gemeenten). Gemeenten zijn op zoek naar samenwerking met Wetterskip Fryslân, een integrale aanpak is hier gewenst. Een voorbeeld dat [redacted] noemt is Woudsend, waarbij er veel wateroverlast was bij hevige regenbuien. Er wordt dan met een team gekeken naar een oplossing. Nu lossen Wetterskip Fryslân en gemeente dit vaak samen op, maar het kan zijn dat er straks meerdere stakeholders betrokken zullen zijn, zoals bijvoorbeeld een Staatsbosbeheer. Bij overlast van water is er meer behoefte aan een gebiedsspecifieke aanpak.
Droogte is met name in het Zuidoosten van Friesland en de eilanden van toepassing. Waterberging is dan belangrijker, zo ook op Vlieland. Wetterskip Fryslân heeft daarom ook een watergebiedsplan vastgesteld in 2012/2013, hierbij is besloten wat het beste grondwaterpeil is. Maatregelen zijn sindsdien uitgevoerd en er wordt nu zoveel mogelijk gedaan om water vast te houden en dat grondwaterpeil te sturen. Er bestaat nog een wens om het water bij pieksituaties beter vast te houden, via een slenkensysteem vanuit de gemeente. Daarbij denkt Wetterskip Fryslân mee.
Effluent van RWZI in de bodem laten infiltreren: dit is niet bekend bij [redacted] Het is technisch wel mogelijk, milieu hygiënisch hoeven er waarschijnlijk niet veel bezwaren te zijn. Zuiveringen doen het goed, ze voldoen ruimschoots aan de norm. Als het bij kan dragen aan de zoetwaterbel, dan kan dit zeker interessant zijn. Maar er zou eerst onderzocht moeten worden wat het dan bijdraagt.
[redacted] gaat navragen of de RWZI capaciteit en piekbelastingen nu een opgave zijn voor Wetterskip Fryslân of niet.
De grondwaterkwaliteit en de natuureffecten ervan, wordt ook nagevraagd door [redacted]

4.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*

c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
   a. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
   b. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
   c. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
   d. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
   a. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
   b. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
   c. *….*

[redacted] **reageert**: het vasthouden en conserveren van zoetwater is de grootste uitdaging voor Vlieland. In 2012 is er middels het watergebiedsplan dus uitvoering gegeven aan die opgave, maar mochten er nog meer vragen liggen dan wil Wetterskip Fryslân altijd wel meedenken en helpen met deze uitvoering. In dit soort opgaven zijn de rollen van de stakeholders vaak wel een zoektocht. In het voorbeeld van Woudsend en Stiens betekent het dat de rollen in het stedelijk gebied eigenlijk vaak bij de gemeenten liggen. In de overgang naar het landelijke gebied ligt een eventuele rol voor Wetterskip Fryslân. Dit soort voorbeelden worden gebruikt bij andere projecten en vragen voor de komende jaren.
Rol voor Wetterskip Fryslân zat hem erg in het opstellen van het watergebiedsplan. Maar Wetterskip Fryslân denkt graag mee met de wateropgaves bij gemeenten. Zij hebben een groot expertteam beschikbaar om te helpen.
[redacted] kijkt mee met concepten van rioleringsplannen, maar is ook betrokken bij de aftrap rondom speerpunten. Ongeveer de helft van de tijd worden de gemeentelijke rioleringsplannen vooral toetsend bekeken vanuit Wetterskip Fryslân. Bij veel gemeenten is ondertussen ook wel veel kennis aanwezig over water en riolering.

4.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
   a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
   b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
   c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
   d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
   e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
   a. *Wat is dit precies?*
   b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
   c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
   d. *….*

[redacted] **reageert:** de aanpak van problematiek van het veranderende klimaat moet wel aanwezig zijn in het nieuwe plan. [redacted] neemt ons mee in zijn reactie op het vorige plan. Dat zijn wel zaken die destijds speelden en mogelijk nog steeds relevant zijn. [redacted] heeft het vorige definitieve plan nooit ontvangen.
[redacted] heeft wat vragen uit staan bij collega's of zij input hebben voor het nieuwe plan. Zodra hij hier informatie van ontvangt, dan deelt hij dit met ons.
Zodra de gemeente Vlieland het plan in concept heeft, deelt zij dat met [redacted]
Toegevoegde informatie vanuit wetterskip Fryslân:

Riolering

- Door WF wordt de rioolpersleiding, Kampweg en de effluentleiding (Waddenzee) vervangen op Vlieland;
- Er is een koppelkans met de gemeente op het gebied van riolering en openbare werken;
- Stavaza: concept bestekken gereed (Antea), uitvoering in april ’24

Klimaat

- Bij ruimtelijke plannen met grondwateronttrekkingen of aanleggen ondergrondse kelders vragen we vanuit WF aandacht voor het beschermen van de zoetwaterbel;
- Knelpunt wateroverlast sportveld Vlieland, vanuit de gemeente is men zoekende naar oplossing, (nb. RWS geeft geen toestemming voor lozing overtollig hemelwater op zee).

Grondwater

- Met betrekking tot de monitoring grondwaterkwaliteit lees ik net dat er ook grondwaterlichamen zijn aangewezen vanuit de KRW en dat daar een monitoringsprogramma op ligt.

5. Rijkswaterstaat Noord-Nederland Oost

[redacted] zijn allebei gebiedsdeskundigen en vanuit hun rol nauw betrokken op de Waddeneilanden bij de verschillende opgaves.

5.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

- *(RWS) Is duinaantasting door stormen een opgave die van belang is voor RWS op Vlieland?*

Reactie: De impact van zeespiegelstijging en de stabiliteit van keringen vormen een grote uitdaging op de Waddeneilanden. Een andere is de variatie in neerslag en droogte, in de zomer is het kurkdroog of er is sprake van vrij serieuze hoosbuien. Dit vormt een uitdaging voor de infrastructuur. Stormen zijn ook een uitdaging voor de eilanden. Volgend jaar vindt er ook een dijkversterking plaats op Vlieland. Hierbij wordt ook de hemelwaterafvoerleiding door de dijk vergroot, zodat de hemelwaterafvoer ten tijde van hevige neerslag niet op deze leiding "knijpt".
Afgelopen tijd zijn er rioolvernieuwingen geweest waarbij de keringen worden gekruist waarbij er op de stevigheid van de keringen gelet moet worden. Er liggen ook een aantal woningen buitendijks, hotels, woning van Staatsbosbeheer, evenals de RWZI. Voor de langere termijn is dit wel een probleem, maar op de kortere termijn is dit niet problematisch. Aan de voorkant dient wel nagedacht te worden over de verdere toekomst: wanneer ga je inspanningen doen om dit vastgoed te beschermen en wanneer laat je dit als beheerder los?
Zoetwaterbel: hoge zeewaterstanden zorgen voor meer verzilting van de laag gelegen delen waardoor de zoetwaterbel krimpt. Momenteel is het mogelijk bij extreem hoogwater dat de waterstand zo hoog stijgt dat er zoutwater via maaiveld in enkele de drinkwaterputten stroomt. Dit is onder andere het geval bij de putten die zuidelijk van vuurboetsduin zijn gelegen. Dit is nu een actueel probleem. Vitens onderneemt hier acties op.
Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de veerhaven en de voorzieningen in de haven. Deze worden zo klimaatbewust mogelijk uitgevoerd. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat de infrastructuur van de veerhaven op een bepaald moment verhoogd dient te worden om de continuïteit te waarborgen.
De zandige primaire waterkering voldoet nu aan de norm, zandsuppleties vinden routinematig plaats. Binnenkort zullen deze ook weer worden uitgevoerd. De basiskustlijn wordt op orde gehouden door RWS. De stabiliteit van het strandje nabij de haven is wel in het geding door grote wisselingen in peil en stroomsnelheid door het getij en de ontwikkeling van zandplaten. Hierover zijn gemeente en RWS wel in contact.
De primaire waterkering van Dijk Vlieland zal de komende jaren worden versterkt. Na versterking zal deze naar verwachting weer 50 jaar aan de normen blijven voldoen bij gelijke verwachtingen van zeespiegelrijzing.

5.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*

   b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*
   c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
   d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
   a. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
   b. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
   c. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
   d. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
   a. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
   b. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
   c. *….*

Reactie: De rol van de gemeente is publiek gebruiker van het strand, het openbare veiligheidsdeel ervan. De gemeente staat dichter op de bevolking dan RWS, zij zijn een spreekbuis als er iets is waar RWS iets mee moet. De relatiemanager van RWS heeft korte lijntjes met de gemeente (Henno) dus zij stemmen hierover af. Wateroverlast beperken is de rol van de gemeente.
Kosten rondom aanleg dijkversterking worden gedekt door RWS. Dit omvat in deze situatie ook het vergroten van de hemelwaterbuis door de dijk (gezien dit op de totale kosten van het project geen issue vormt). In dit geval is RWS volledig in de lead, maar stemt zij af met de gemeente. De gemeente zal daarna voor aansluiting op de buis zorgen, dus daar is afstemming ook noodzakelijk.
RWS is keringbeheerder, het kost behoorlijk wat geld om klimaatverandering te beheersen op zo een eiland. De dijken monitoren en versterken is een grote landelijke opgave. Het beheer en onderhoud op het eiland zelf is uiteraard voor de gemeente zelf. Dit is dus een duidelijk onderscheid.

5.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
   a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
   b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
   c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
   d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
   e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
   a. *Wat is dit precies?*
   b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
   c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
   d. *….*

Reactie: de ministersbrief Water en Bodem sturend is belangrijk voor dit plan en zal dus een plek moeten krijgen.
RWS wil meegenomen worden in de concepten en eindstukken, zij willen wel akkoord geven dat hun wateropgave past binnen het plan. Hiervoor is [redacted]et beste te benaderen, zij is relatiemanager en kan dit intern overleggen met de relevante collega's. De contactgegevens van [redacted] aangeleverd.
RWS is erg benieuwd naar de onderhoudsvragen van rioleringen nabij primaire keringen voor de planperiode en verder vooruit. Zij kunnen dan rekening houden met deze maatwerkvragen binnen de vergunningen. Willem

Vlamingweg kruist bijvoorbeeld de kering, dit is voor de gemeente een van de belangrijkste rioleringsbuizen. Zo een vraagstuk is een puzzel voor RWS en er is tijd nodig om zoiets te beantwoorden.
De zorgen liggen voornamelijk bij de buitendijkse bebouwingen. Zodra er iets nodig is bij deze gebouwen, is hier op tijd een aanpak voor nodig. Dit zijn geen last-minute zaken bij klimaatverandering gezien dan veelal geen duurzame maatregelen worden genomen.
Tot slot staat RWS welwillend tegenover het ontvangen van grond die vrijkomt bij o.a. riolerings- en waterwerkzaamheden op het eiland, zodat duinen versterkt kunnen worden. Dit geldt voor zowel gemeentelijke werkzaamheden als particuliere werkzaamheden. Misschien is hier nog wel iets mogelijk met een gronddepot?

6. WoonFriesland

[redacted] relatiemanager en eerste aanspreekpunt voor de gemeente Vlieland. WoonFriesland wordt wel vaak betrokken bij hemelwaterverordeningen maar niet vaak bij het opstellen van beleidsplannen. WoonFriesland wordt ook vaak als katalysator gebruikt bij klimaatadaptieve projecten.

6.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

Reactie: Door de opwarming van de aarde is het algemene beeld dat woningen 's zomers warmer worden. WoonFriesland stelt zich de vraag of ze bewoners ook moeten gaan informeren over het gebruik van de woning als het gaat om opwarming. Bijvoorbeeld ramen open/ramen dicht, wanneer gordijnen open/dicht. Naast het opwarmer van de woning(en) zelf is er uiteraard ook het probleem van hittestress. Het verstenen van de tuinen draagt hier aan bij, waardoor WoonFriesland ook hier aandacht aan besteed. In nieuwe verhuursituaties gelden er kaders voor het bijstraten van de tuin. Er geldt een kader van maximaal 6 m² extra bijstraten (naast de oprit naar de eventuele garage, het pad naar de voordeur en pad naar achterzijde van de percelen). Op Vlieland is dat vaak al best lastig. De tuinen zijn veelal zo klein dat dit kader al betekent dat de complete tuin snel verhard is.
Op Vlieland is beperkte parkeermogelijkheid. Dit komt ook deels door de parkeernorm (van 1) die de gemeente hanteert. Dit leidt ertoe dat bewoners de auto in de voortuin parkeren (met als resultaat een volledig verharde voortuin). Dit naast het feit dat parkeren in de voortuin niet bijdraagt aan een leefbare buurt.
Op Vlieland speelt ook de grotere gevoeligheid voor stormen (recente zomerstorm) en koeling in de zomer. Het koel houden in de zomer in bestaande bouw is een steeds grotere uitdaging.
WoonFriesland heeft 207 vhe's in beheer op het eiland. WoonFriesland levert nog een factsheet van het areaal op Vlieland.
Koers op verplicht bergen op eigen terrein levert in algemene zin spanning op. Enerzijds doordat de berging veelal gemaakt is van PVC en je dit liever niet ook nog in de grond stopt. Daarnaast dient er ook onderhoud aan gepleegd te worden, wat extra kosten met zich meebrengt en direct effect heeft op de betaalbaarheid van de woningen.
WoonFriesland is ook bezig met communicatie over bewuster drinkwatergebruik, maar ook met het treffen van fysieke maatregelen (bv. aanpassen van bijvoorbeeld douchekoppen – vervangen door waterbesparende koppen).
WoonFriesland is al jaren bezig met verduurzaming van het areaal. Op Vlieland zitten hebben 22 vhe's nog geen label C. De overige woningen hebben een beter label. Doel is dit voor 2025 voor alle woningen (circa 20.000) te realiseren (op Vlieland 207).
Op Vlieland is ook vaak sprake van verstopte riolen (aansluitleiding en hoofdriool). [redacted] levert nog een aantal voorbeelden aan. Vlieland Oost is behoorlijk versteend. De lagere delen van Vlieland Oost zijn dan gevoeliger voor wateroverlast (water uit de zee bij hoogwater).
Op Vlieland is geen ruimte voor uitbreiding. Schuren achterop het perceel worden als alternatief voor uitbreiding dan omgebouwd tot woning. Dit werkt averechts op klimaatadaptief (verdere verstening).

WoonFriesland kijkt samen met gemeente naar uitbreidingsmogelijkheden, maar dit is een uitdaging om Vlieland niet verder te verstenen. Woningnood is een top 1 t/m 3 item op het eiland. Daarnaast geldt er vanuit de historie een voorkeur voor zadeldaken (vanuit welstand). Dit levert frictie op met bijvoorbeeld plattedaken met sedum.
Energie is een ander thema dat van belang is. Er is één wadkabel van het vaste land naar het eiland. Deze kabel heeft een limiet/beperking. Een tweede kabel bijleggen is een uiterst kostbare aangelegenheid. Energie opwekken op eiland zelf kan mogelijkheden bieden, maar dan dient er ook een voorziening te zijn om het op te kunnen slaan en later weer te gebruiken. Beschermd dorpsgezicht levert vaak weer de beperking op (ook een signaal vanuit de bewonersavond) voor het beleggen van alle daken met zonnepanelen.
WoonFriesland experimenteert bij nieuwbouw met alternatieve gevelafwerking en groene daken op en rondom de woningen.

6.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*
    c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
    d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
    a. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
    b. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
    c. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    d. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
    a. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
    b. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
    c. *….*

Reactie: Als rioolverstoppingen worden aangepakt of riolen worden vernieuwd leg dan direct een goede energiekabel neer zodat je ook voor de energietransitie klaar bent. Op dit moment zijn 141 van de 207 woningen voorzien van zonnepanelen. Doel is om de resterende woningen ook te voorzien van zonnepanelen. Voor het gebruik van de zonnepanelen vraagt WoonFriesland een financiële bijdrage van de huurders.
Een deel van de woningen/gebouwen stookt nog met houtkachels. Dat is vanuit algemene duurzaamheid ook een aandachtspunt (goede voorbeeld geven). Vraag is wel of het energienet dit uiteindelijk ook aan kan (landelijke uitdaging) als er op het eiland geen hout meer gestookt mag worden en iedereen overstapt op een individuele warmtepomp.
WoonFriesland is ook terughoudend in het realiseren van parkeerplaatsen. Enerzijds moeten parkeerplaatsen wel gebruikt worden om te voorkomen dat we verstenen zonder dat er gebruik van wordt gemaakt. Anderzijds zal er ook gekeken moeten worden naar andere vormen van mobiliteit, zoals deelmobiliteit of andere mobiliteit in plaats van de reguliere grote auto's op het eiland.
WoonFriesland wil de woningen zo snel mogelijk verduurzamen zodat de bewoner snel lagere lasten heeft. Daarin neemt WoonFriesland een voortrekkende rol door eerst te investeren.
De bewoner mag feitelijk zelf niks doen aan de woning, aangezien WoonFriesland instaat voor een goede woning.
WoonFriesland kiest bewust om het volledig areaal te verduurzamen. Er zijn ook corporaties die ervoor kiezen dat te doen op een bepaald areaal.

6.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
    a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
    b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
    c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
    d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
    e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
    a. *Wat is dit precies?*
    b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*
    c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
    d. *….*

Reactie: WoonFriesland kent de inhoud van het huidig GRP niet. Wat WoonFriesland betreft moet het GPWR ingaan op hoe om te gaan met water (zorgen dat water goed wordt afgevoerd en geen overlast oplevert = traditionele insteek) + hoe duurzamer om te gaan met water (water vasthouden, waterverbruik stimuleren) = nieuwe insteek met de inzichten van hedendaags. Als laatste zal er ook gekeken dienen te worden naar drinkwater (zuinig omgaan met water)
Wat zijn de verwachtingen die de gemeente heeft richting WoonFriesland? WoonFriesland kan een intermediair zijn voor de gemeente.

7. Staatsbosbeheer

[redacted]: Sinds 1 jaar teamleider op Vlieland (team van circa 8 mensen) – team runt ook de camping Lange Paal. Afwijkend van het vaste land doet Staatbosbeheer op Vlieland veel werk in eigen beheer – [redacted] voornamelijk bezig met het terreinbeheer op Vlieland.

7.1 Deel I: Inventarisatie aandachtspunten en problematiek

1. *Wat voor gevolgen merkt u vanuit uw organisatie van klimaatverandering?*
    a. *Ondervindt uw organisatie hierdoor problemen? Zo ja, welke?*
    b. *Moeten deze problemen verholpen worden?*
    c. *….*

2. *Zijn er vanuit uw organisatie aandachtspunten c.q. problemen bekend op Vlieland?*
    a. *Zo ja, welke zijn dit?*
    b. *Waar doen deze zich voor?*
    c. *….*

3. *Zijn er nog andere thema's (naast klimaatverandering) die voor uw organisatie van belang zijn in relatie tot Vlieland?*
    a. *Welke thema's zijn dit?*
    b. *Wat speelt er op deze thema's?*
    c. *….*

Reactie: Directe ervaring is of heel nat of heel droog. Stikstof is een probleem (andere plantensoorten). In de zomer is vegetatie steeds vaker dor/droog, 's winters vaker nat. Ook is de ervaring dat het natter wordt dan het gevoel doet vermoeden.
Wateroverlast wordt niet ervaren als een probleem. Doel is om juist zoveel mogelijk water lokaal vast te houden (voeden van het grondwater voor drinkwaterwinning + voeding voor planten).
Water blijft vaak op de lager gelegen delen achter, waar het voor problemen kan zorgen. Het water weghalen is geen oplossing. Olifantenpaadjes zorgen voor versnelde afvoer van zand uit de bossen. Via de gereguleerde wegen doen deze problemen zich minder voor.
Op camping Lange Paal wordt ook bij hevige regenval wel eens overlast ervaren. In de andere gebieden (o.a. de duinen en bossen) worden geen problemen ervaren bij hevige regenval. Daar is het ook niet erg als er langere tijd water blijft staan.
Stikstof is een thema wat steeds nadrukkelijker speelt (veel vergrassing en verstikking), daardoor worden andere karaktestieke planten verdrongen, alles hangt samen. De waardplant van de duinparelmoervlinder is het duinviooltje. Als deze plant minder voorkomt zal ook de vlinder populatie afnemen.
Toenemende druk van bezoekers/recreanten. Verbreding van het seizoen en steeds bredere activiteiten die ook druk op de natuur leveren. Er is een zoneringsplan waar gebieden zijn aangemerkt voor rust/recreatie/sport/gemengde activiteiten.
Over het algemeen is de toegankelijkheid van de natuur nog vrij breed. Je mag buiten het gehele jaar overal door de duinen struinen, met uitzondering van de vogelbroedgebieden
Rond de waterwinputten treedt verzilting op, daardoor zijn er nieuwe putten nodig.

7.2 Deel II: Aanpak aandachtspunten c.q. problematiek

4. *In hoeverre draagt uw organisatie iets bij aan het oplossen van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    a. *Wat wordt er door uw organisatie gedaan in relatie tot Vlieland?*
    b. *Hoe draagt dit bij aan de aanpak/het oplossen van de aandachtspunten c.q. problemen?*
    c. *Wat vraagt dit van uw organisatie (personele capaciteit, financieel, beleid etc.)?*
    d. *….*

5. *Welke rol heeft gemeente Vlieland in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek vanuit uw organisatie gezien?*
    a. *Welke maatregelen zou gemeente Vlieland moeten nemen om de aandachtspunten c.q. problematiek terug te dringen?*
    b. *Waar dient gemeente Vlieland deze maatregelen te nemen?*
    c. *Zijn er andere stakeholders die een rol vervullen in het aanpakken van de aandachtspunten c.q. problematiek?*
    d. *….*

6. *Hoe denkt uw organisatie over de financiële gevolgen van klimaatverandering?*
    a. *Wie draait op voor een evt. toename in kosten?*
    b. *Heeft uw organisatie financieel een rol?*
    c. *….*

Reactie: Stikstof: maatregelen treffen door gebieden af te plaggen. Termijn waarop geplagde terreinen weer "te rijk" zijn geworden aan voedingsstoffen loopt terug. Als er geen maatregelen worden getroffen wordt alles bos.
Dynamisch kustbeheer: door inkepingen (kerven) te maken in de duinen wordt natuurherstel bewerkstelligd. Dit wordt vanuit de provincie gesubsidieerd (vanuit invalshoek natura 2000). Staatsbosbeheer voert dit uit. Neveneffect is gelijktijdig dat de duinen ook sterker worden (bijdrage aan waterveiligheid). Wel zijn er vanuit de bewoners zorgen over de risico's. Dit vergt extra communicatie waar door Staatsbosbeheer destijds ook sterk op is ingezet.
Met begrazing wordt vergrassing en verruiging beperkt.
Omvormen van dennenbos (neemt veel vocht) op die plekken waar grondwater schaars is naar loofbossen is al enige jaren geleden in gang gezet
Uitwisseling van grond is een aandachtspunt. Het onderwerp grond is lastig op Vlieland.
In de optiek van Staatsbosbeheer heeft de gemeente een grote rol, sowieso voor hun eigen gebied maar ook op het totaal (regie en coördinerend).
In de optiek van Staatsbosbeheer moet de focus liggen op maatregelen in bebouwd gebied., Men reageert primair als er problemen met wateroverlast ontstaan. Er wordt snel verwezen naar Staatbosbeheer die de "sluizen" niet open zet. Maar dat is niet juist, die sluizen zijn er niet.
Je moet ervoor kiezen water zo lang mogelijk vasthouden. De situatie op de camping Stortemelk is een voorbeeld van het omvormen van natuur om kwetsbaarheid ten aanzien van wateroverlast te voorkomen. De camping is gelegen in een duinlandschap. Wanneer je tenten in het onderste deel laat plaatsen brengt dat een bepaalde kwetsbaarheid voor wateroverlast met zich mee. Om dit te compenseren zijn delen van het terrein aangepast en is de oude landschapsstructuur aangetast. Het duinlandschap is opgehoogd met humusrijke grond en er ontstaan gazons. Moet je dat wel willen? Het komt de natuur in ieder geval niet ten goede.
Financiën: Natuurbeheer wordt duurder. Dit kan gecompenseerd worden door SLN subsidies te verhogen. Mocht dat niet haalbaar zijn dan zijn bepaalde vormen van natuurbeheer niet meer haalbaar. En worden nieuwe (goedkopere) vormen toegepast.

7.3 Deel III: Overige input

7. *Zijn er vanuit uw organisatie verwachtingen omtrent het nieuwe Gemeentelijk Programma Water en Riolering Vlieland 2024-2027?*
    a. *Welke verwachtingen zijn dit?*
    b. *Zijn er bepaalde onderwerpen die in het Programma aan bod dienen te komen?*
    c. *Zijn er bepaalde onderwerpen die uit het Programma kunnen worden weggelaten?*
    d. *Hoe zie u de rol van uw organisatie ten opzichte van het Programma?*
    e. *….*

8. *Is er vanuit uw organisatie nog iets anders dat van belang is om te weten bij het opstellen van het GPWR?*
    a. *Wat is dit precies?*
    b. *Hoe dient hier volgens uw organisatie rekening mee gehouden te worden?*

c. *Wilt u verder nog iets bespreken?*
d. *….*

Reactie: Elkaar versterken en ook elkaars belangen goed kunnen begrijpen. Water zoveel en zolang mogelijk lokaal houden.
Tot hoever gaat het programma? Het moet een advies zijn maar hoe ver gaat dat advies, zijn daar acties aangekoppeld.
Het verzoek is als er maatregelen voorgesteld worden die in een vroeg stadium bij Staatsbosbeheer en de Provincie (bevoegd gezag Natura 2000) te toetsen op haalbaarheid.

Bijlage 3: Resultaten enquête onder bewoners

Resultaten – 25-09-2023	
Onderzoeksnaam	**Bewonersenquête GPWR Vlieland 2024-2027**
Selectiedatum	**28-08-2023 - 18-09-2023**

Verkenning problematiek

1. Heeft u de afgelopen 2 jaar problemen door (grond)wateroverlast, hitte en/of droogte op **eigen** terrein/erf ervaren?

Onder wateroverlast verstaan wij:
- Water in gebouwen;
- Water dat tegen gevels van gebouwen staat;
- Water dat zo lang in tuinen staat dat het schade oplevert;
- Tijdelijk water op straat tussen de trottoirbanden wordt niet als wateroverlast aangeduid, omdat dit als extra berging van het riool telt.

Aantal respondenten bij deze vraag: 45

Ja	25	56%
Nee	19	42%
Onbekend	1	2%

2. Wat voor soort problemen heeft u de afgelopen 2 jaar op **eigen** terrein/erf ervaren die voor u onacceptabel zijn? (meerdere antwoorden mogelijk)

Aantal respondenten bij deze vraag: 45

Tijdens de hoosbui liep er water vanaf straat/steeg het terrein/erf op	6	16%
Na een hoosbui stond er water tegen de gevel aan	3	8%
Na een hoosbui was er wateroverlast in huis (bijv. de kelder op kruipruimte die blank stond)	6	16%
Overlast in huis door opborrelende toiletten	4	11%
Na een hoosbui stond de tuin meer dan een halve dag blank	3	8%
Schade aan bomen/groen in de tuin doordat de tuin meer dan een halve dag blank stond	1	3%
Schade aan bomen/groen door droogte	5	14%
Hitte in mijn woningen en/of tuin ten opzichte van de omgeving	1	3%
Anders, namelijk: [Open antwoorden] (zie onder)	8	22%

3. Invulveld voor optie “anders” bij vorige vraag

Aantal respondenten bij deze vraag: 8

Water kwam net niet tot de gevel (wel ca. 4 à 5 meter de tuin in)	1	13%
Grond werd door hemelwater omhoog gestuwd, voortuin met zand bedekt	1	13%
Toelichting ontbreekt	1	13%
Water door voordeur	1	13%
Veel houtsnippers verstoren de waterafvoer, houtsnippers komen bij Vuurboetsplein/trap vandaan	1	13%
Gemeentelijke put op eigen terrein loopt over met rioolwater, putdeksel komt omhoog door waterdruk	1	13%
Grondwater kwam omhoog en kroop door de vloer omhoog in de muur	1	13%
Na een hoosbui moet je nog uren tot je enkels door het water in de goot om je oprit op te komen	1	13%

4. In welke straat deden deze problemen zich voor? (geen antwoord verplicht) *Aantal respondenten bij deze vraag: 15*		
Lutinelaan	1	7%
Vorkduin	1	7%
Boereglop	1	7%
Duinkersoord	2	13%
Vuurboetsplein	1	7%
Dorpstraat	3	20%
Dennenlaan	2	13%
Rijk IJzesglop	1	7%
Duinwijk	1	7%
Sikkelduin	1	7%
Bremweg	1	7%

5. Waarom zijn deze problemen voor u onacceptabel? *Aantal respondenten bij deze vraag: 15*		
Niet onacceptabel, wel zorgwekkend	1	7%
Irrigatiesysteem verouderd, afwatering vol zand/grond, buitenmantel vergaan	1	7%
Water stroomt woning in	1	7%
Schade vloer	1	7%
Na regen een vieze, muffe geur in huis	1	7%
Hout bij voordeur (dorpel) gaat rotten	1	7%
In het verleden meerdere malen tuin/onderwoning overstroomd	1	7%
Omdat de riolering overliep via de toiletten en de vloer onder de poep/plas stond	1	7%
Niet gezuiverd rioolwater is smerig en ziekteverwekkend, tevens zijn opdrijvende putdeksels gevaarlijk	1	7%
Schade aan woning en materieel	1	7%
Schimmelvorming op de muren en vochtig binnenklimaat	1	7%
Onacceptabel is te sterk uitgedrukt, eerder hinderlijk	2	13%
Nat een hoosbui moet je nog uren tot je enkels door het water in de goot om je oprit op te komen	1	7%
Hemelwaterafvoerbuizen in de grond zitten verstopt	1	7%

6. Hoe vaak hebben deze problemen zich de afgelopen 2 jaar voorgedaan? *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Niet ingevuld	10	22%
Meer dan 4 keer per jaar	7	16%
2 tot 4 keer per jaar	9	20%
Minder dan 2 keer per jaar	3	7%
Niet voorgedaan	16	36%

7. Heeft u de afgelopen 2 jaar problemen door wateroverlast, hitte en/of droogte in het openbaar gebied rond uw eigen terrein/erf ervaren (zoals in de straat voor huis, de steeg naast/achter uw huis)? *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Niet ingevuld	1	2%
Ja	21	47%
Nee	20	44%
Onbekend	3	7%

8. Wat voor soort problemen heeft u de afgelopen 2 jaar in het openbaar gebied rond uw eigen terrein/erf ervaren die voor u onacceptabel zijn? (meerdere antwoorden mogelijk) *Aantal respondenten bij deze vraag: 32*		
Tijdens de hoosbui stond er water op straat/steeg dat mijn erf/tuin opliep	8	25%
Auto's kwamen na een hoosbui vast te staan in water	0	0%
Na een hoosbui stond de straat/steeg meer dan een halve dag blank	4	13%
Schade aan bomen/groen in plantsoenen doordat deze meer dan een halve dag blank stond	0	0%
Stankoverlast na een hoosbui	2	6%
Vervuiling op straat na een hoosbui	7	22%
Tijdens warme dagen is het te warm om op straat te zijn	0	0%
Tijdens warme dagen ruik ik rioollucht	3	9%
Door lange perioden van droogte is schade aan bomen/groen in plantsoenen ontstaan	3	9%
Anders, namelijk: [Open antwoorden] (zie onder)	5	16%

9. Invulveld voor optie “anders” bij vorige vraag *Aantal respondenten bij deze vraag: 5*		
Onbekend	1	20%
Water kwam net niet tot de gevel (wel ca. 4 à 5 meter de tuin in)	1	20%
Gemeente vraagt groen in straat aan te brengen maar doet het zelf niet	1	20%
Rioolwater op straat en om reddingbootschuur, drollen en toiletpapier liggen op Badweg	1	20%
Soms een rioollucht	1	20%

10. Hoe vaak hebben deze problemen zich de afgelopen 2 jaar voorgedaan? *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Niet ingevuld	14	31%
Meer dan 4 keer per jaar	7	16%
2 tot 4 keer per jaar	7	16%
Minder dan 2 keer per jaar	4	9%
Niet voorgedaan	13	29%

11. In welke straat deden deze problemen zich voor? (geen antwoord verplicht) *Aantal respondenten bij deze vraag: 14*		
Schelpenpad	1	7%
Vorkduin	1	7%
Berkenlaan	1	7%
Duinkersoord	2	14%
Vuurboetsplein/Vuurboetsduin	1	7%
Dorpstraat	2	14%
Dennenlaan	2	14%
De Drift/de Uitlegger	2	14%
Bremweg	2	14%

Behoefte tot verandering

12. Bent u bereid zelf iets te doen om problemen/overlast tegen te gaan?[1] *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Niet ingevuld	3	6%
Ja, dat doe ik al	30	63%
Ja, dat ga ik nog doen	2	4%
Dat wil ik graag, maar ik weet niet hoe	5	10%
Onbekend	6	13%
Nee, dat wil ik niet	2	4%

[1]**Er zijn drie mensen die meerdere antwoorden hebben gegeven**

13. Wat wilt u zelf doen om problemen/overlast aan te pakken? (meerdere antwoorden mogelijk) *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Meer groen & minder bestrating in mijn tuin	15	17%
Regenton plaatsen	15	17%
Groen dak realiseren	6	7%
Regenwater in de tuin laten infiltreren	11	13%
Afkoppelen/regenpijpen doorzagen	6	7%
Minderen in mijn waterverbruik	11	13%
Ik wil niets doen	4	5%
Regenwater gebruiken voor toiletspoeling	8	9%
Anders, namelijk: [Open antwoorden] (zie onder)	12	14%

14. Invulveld voor optie “anders” bij vorige vraag *Aantal respondenten bij deze vraag: 12*		
Ik neem aan dat dit via de VVE loopt	1	8%
Goed zo, nu!!!	1	8%
Regenwater als toiletspoeling zou ik willen, maar ik weet niet hoe	1	8%
Graag goot langs overdekte dan regenton	1	8%
Voorlichting hoe uit te voeren	1	8%
Afwatering van weg op mijn erf beperken door hogere groenstrook	1	8%
We hebben de oude riolering vervangen en een terugslagklep geplaatst zodat de toiletten niet meer kunnen overstromen	1	8%
Zie brief aan het college (bijlage)	1	8%
Barrière als een heuvel maken straat/erf	1	8%
Terrein is opgehoogd, opvang goed gerealiseerd	1	8%
Stuk tuin niet meer maaien, meteen goed voor insecten	1	8%
Ik zou niet weten hoe	1	8%

15. In hoeverre bent u bereid zelf te investeren in aanpak van de problemen/overlast?[2] *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	**9**	18%
Ik investeer zelf al in de aanpak	22	45%
Ik verwacht dat de gemeente een bijdrage levert	9	18%
Ik wil niks zelf betalen	5	10%
Anders, namelijk: [Open antwoorden] (zie onder)	4	8%

[2]**Er zijn vier mensen die meerdere antwoorden hebben gegeven**

16. Invulveld voor optie “anders” bij vorige vraag *Aantal respondenten bij deze vraag: 4*		
Via de VVE	1	25%
Meeste kan kostenneutraal bij onderhoud meegenomen	1	25%
Dit is verantwoording aan de gemeente?	1	25%
Ligt eraan waar het probleem van komt	1	25%

Hoe kan de gemeente u helpen

17. Hoe kan de gemeente u helpen bij de aanpak van de problemen/overlast? *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	10	13%
Voorbeelden en advies geven (informeren)	20	27%
Een regenton aanbieden	13	17%
Financieel bijdragen (subsidiëren)	10	13%
Samen met de buren in de straat een plan opstellen	15	20%
Anders, namelijk: [Open antwoorden] (zie onder)	7	9%

18. Invulveld voor optie “anders” bij vorige vraag *Aantal respondenten bij deze vraag: 7*		
Afhankelijk van problemen die zich voordoen, momenteel niet van toepassing	1	14%
Hemelwaterafvoer herstellen	1	14%
Woningbouwvereniging erbij betrekken	1	14%
Kijken naar locatie fietsenstalling en infiltratieput	1	14%
Regenwater van daken strandhotel "Seeduyn" afkoppelen van riool	1	14%
Het samen met de buren in de straat opstellen van een plan belonen d.m.v. subsidie	1	14%
Betere afvoerputten plaatsen	1	14%

19. Heeft u ook suggesties wat de gemeente in openbaar gebied kan doen om problemen/overlast te voorkomen? *Aantal respondenten bij deze vraag: 17*		
Meer waterafvoerputjes plaatsen	1	6%
Bestratingsnorm voor tuinen benadrukken of checken	1	6%
De putten in de Dorpstraat ter hoogte van hotel "de Wadden" kunnen hoosbuien niet aan, staan wel 7 uur te "borrelen"	1	6%
De cirkels rond de bomen vergroten ten behoeve van bijv. perkplanten	1	6%
Plaatsen terugslagklep voor bewoners in de Dorpstraat	1	6%
Zorgen voor uitstekende regenwaterafvoer	1	6%
Afvoer water vrijhouden	1	6%
Andere verharding dan houtsnippers	1	6%
Zorgen dat de riolering in de Dorpstraat de capaciteit van het aantal gebruikers aankan	1	6%
Huisjes [redacted] hebben al eerder geklaagd, maar hier is geen enkele actie op ondernomen	1	6%
Regenwater van het Strandhotel buiten de riolering houden	1	6%
Afwatering van staten en fietspaden verbeteren	1	6%
Putten regelmatig schoonmaken en straatvegen	1	6%
Adviseren	1	6%
Moeilijk probleem, water van de Vlaminghweg stroomt door glop	1	6%
Meer regenwater infiltreren, grote bomen planten voor koelte en opvang regenwater, verhard oppervlak verkleinen	1	6%
Zorgen dat de putten beter doorstromen	1	6%

Stellingen

20. De gemeente zou moeten bepalen welk gedeelte van de tuin bestraat/verhard mag worden. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	2	4%
Daar ben ik het volledig mee eens	5	11%
Daar ben ik het deels mee eens	15	33%
Daar ben ik het niet mee eens	10	22%
Daar ben ik het volledig mee oneens	10	22%
Daarover heb ik geen mening	3	7%

21. De gemeente moet een financiële compensatie leveren als bewoners aanpassingen op eigen terrein treffen. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	2	4%
Daar ben ik het volledig mee eens	6	13%
Daar ben ik het deels mee eens	19	42%
Daar ben ik het niet mee eens	7	16%
Daar ben ik het volledig mee oneens	5	11%
Daarover heb ik geen mening	6	13%

22. Kosten staan in verhouding tot drinkwatergebruik, hoe hoger het verbruik des te hoger de aanslag. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Daar ben ik het volledig mee eens	20	44%
Daar ben ik het deels mee eens	10	22%
Daar ben ik het niet mee eens	7	16%
Daar ben ik het volledig mee oneens	3	7%
Daarover heb ik geen mening	4	9%

23. De gemeente moet een rol vervullen in het voorlichten van toeristen om drinkwatergebruik te laten afnemen en daarmee de zoetwatervoorraad onder het eiland beschikbaar te houden *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Daar ben ik het volledig mee eens	35	78%
Daar ben ik het deels mee eens	7	16%
Daar ben ik het niet mee eens	1	2%
Daar ben ik het volledig mee oneens	0	0%
Daarover heb ik geen mening	1	2%

24. De mogelijkheid om mijn auto te parkeren is voor mij belangrijk en zorgt ervoor dat ik verharding realiseer in mijn tuin *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	2	4%
Daar ben ik het volledig mee eens	12	27%
Daar ben ik het deels mee eens	9	20%
Daar ben ik het niet mee eens	5	11%
Daar ben ik het volledig mee oneens	6	13%
Daarover heb ik geen mening	8	18%
Ik heb geen tuin	3	7%

25. Als er in een straat meerdere bewoners (meer dan 5 percelen) zijn met problemen/overlast dan moet de gemeente de aanpak ervan coördineren. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Daar ben ik het volledig mee eens	26	58%
Daar ben ik het deels mee eens	16	36%
Daar ben ik het niet mee eens	1	2%
Daar ben ik het volledig mee oneens	0	0%
Daarover heb ik geen mening	1	2%

26. De gemeente kan meer doen om Vlieland klimaatadaptief in te richten en zou hier ook op moeten inzetten, zelfs als dit zorgt voor een lastenverhoging. Onder klimaatadaptief verstaan we: Het inrichten van de omgang met natuurlijk water enerzijds de zwaardere buien in de toekomst aan te blijven kunnen zonder dat dit tot wateroverlast leidt en anderzijds ook de kwaliteit en de hoeveelheid van het grondwater te waarborgen. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Daar ben ik het volledig mee eens	15	33%
Daar ben ik het deels mee eens	15	33%
Daar ben ik het niet mee eens	8	18%
Daar ben ik het volledig mee oneens	3	7%
Daarover heb ik geen mening	3	7%

27. Ook percelen zonder drinkwateraansluiting maar met verhard oppervlak moeten bijdragen aan de kosten van maatregelen tegen wateroverlast. *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Daar ben ik het volledig mee eens	18	40%
Daar ben ik het deels mee eens	18	40%
Daar ben ik het niet mee eens	2	4%
Daar ben ik het volledig mee oneens	2	4%
Daarover heb ik geen mening	4	9%

28. Wilt u onder dit kaartje aankruisen in welk deel van het dorp u woont / een recreatiewoning heeft.[3] *Aantal respondenten bij deze vraag: 45*		
Geen antwoord	1	2%
Oude dorp - ten noorden van de Dorpsstraat	15	33%
Oude dorp - ten zuiden van de Dorpsstraat	6	13%
Nieuwe dorp - laag gelegen deel	5	11%
Nieuwe dorp - hoog gelegen deel	13	28%
Nieuwe dorp - buitendijks	1	2%
Recreatiewoningen zomerhuizenterrein	5	11%
Bedrijventerrein	0	0%
Overig	0	0%

[3] **Er is één persoon die meerdere antwoorden heeft gegeven**